

HÜSEYİNİ SÂDÂT el-GÜRÎ

(حسینی سادات الغوری)

(ö. 729/1329'dan sonra)

Emîr (Mîr) Rüknuddîn Hüseyin b. Alim
b. Muhammed el-Gürî el-Herevî

İranlı mutasavvîf şair.

Afganistan sınırları içinde bulunan Gür şehrinin Guzîv köyünde doğdu. Gür'dan göç eden ailesiyle birlikte küçük yaşta Herat'a geldi. Hayatının büyük bir bölümünü burada geçirdi. Eserlerinden iyi bir öğrenim gördüğü anlaşılan Hüseyinî dinî ilimlerin yanı sıra tasavvuf alanında da kendini yetiştirdi. Gençliğinde babası ile birlikte Hindistan'a gitti. Mülta'n da Sührevdiyye şeyhlerinden Bahâeddin Zeke-riyyâ Mülta'nî'ye intisap etti ve şeyhinin kızıyla evlendi. Türk Delhi sultanlarından İltutmış döneminde (1211-1236) şeyhiyle birlikte Delhi'yi ziyaret etti. Herat ve çevresinde çıkan karışıklıklar sebebiyle Balaban (1266-1287) ve Firûz Şah Halacî (1290-1296) dönemlerinde Mülta'n'da ikamet etti. Bu hükümdarlardan Firûz Şah için kasideler yazdı. Daha sonra tekrar Herat'a döndü. Câmî ölüm tarihini 16 Şevval 718 (11 Aralık 1318) olarak kaydeder. Ancak *Zâdû'l-müsâfirin* adlı eserini 729'da (1329) tamamladığını ifade ettiğine göre bu tarihten sonra ölmüş olmalıdır. Kabri Herat'ta Abdullah b. Ca'fer et-Tayyâr'ın türbesinin içindedir. Herat'ta oturduğu yer bugün Mahalle-i Mîr Hüseyinî Sâdât adını taşımaktadır.

Hüseyinî Sâdât'ın cevaplandırılmasını isteyerek Tebriz âlimlerine gönderdiği sorular Mahmûd-ı Şebüsterî'nin (ö. 720/

Hüseyinî
Sâdât el-
Gürî'nin
*Zâdû'l-
ervâh* adlı
eserinin
ilk sayfası
(Nuruosmaniye
Ktp.,
nr. 2633/2)

1320) *Gülşen-i Râz* adlı eserinin yazılmasına sebep olmuştur.

Eserleri. 1. Zâdû'l-müsâfirin. Tasavvufî düşüncelerini masal ve hikâyelerle açıklama konusunda büyük kabiliyeti olan müellifin, Senâî'nin *Hadîkatü'l-hakîka*'sını örnek alarak yazdığı eser sekiz bölüm ve yaklaşık 1250 beyitten meydana gelir. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde (FY, nr. 538, vr. 539^a-554^a kenarında) oldukça eski bir nüshası bulunan *Zâdû'l-müsâfirin* basılmıştır (Nivalkişor 1884; Tahran 1354). **2. Nûzhetü'l-ervâh** (Bombay 1322). Müellifin tasavvufî düşüncelerini ihtiva eden eser yer yer manzum olarak yazılmıştır. Manzum kısımları yaklaşık 2000 beyit kadar olan eserin bazı nüshalarında mensur kısımlar eksiktir. **3. Kenzû'r-rumûz.** Tasavvufî konuların ele alındığı mesnevinin Türkiye kütüphanelerinde (Nuruosmaniye Ktp., nr. 2633/1, vr. 1^b-35^a; İÜ Ktp., FY, nr. 1160, vr. 1^b-29^b) yazma nüshaları bulunmaktadır (diğer nüshaları için bk. Rieu, II, 845; Ethé, nr. 1830-1831, Tahran 1282). **4. Tarabü'l-mecâlis.** Tasavvufî, felsefî ve ahlakî konuların işlendiği eserin bir nüshası Nuruosmaniye Kütüphanesi'ndedir (nr. 4964, vr. 1^b-57^a). *Tarabü'l-mecâlis*, *Eşi'atü'l-lemâ'ât* adlı eserin kenarında basılmıştır (Tahran 1353 hş.). **5. Sînâme.** Otuz tasavvufî aşk mektubundan oluşan bu mesnevinin Nuruosmaniye (nr. 4964, vr. 32^a-65^a kenarında) ve Süleymaniye (Şehid Ali Paşa, nr. 1188/3) kütüphanelerinde iki yazma nüshası bulunmaktadır. **6. Penc Genc.** Senâî'nin bazı tasavvufî kasidelerine nazîre olarak kaleme alınmış beş büyük kasideden meydana gelen eserin bir nüshası Nuruosmaniye Kütüpha-

nesi'ndedir (nr. 4964, vr. 22^a-28^b kenarında). Kaynaklarda adı geçen *Şırâtü'l-müs-takim*, *Ankâ-yı Muğrib*, *Rûhu'l-ervâh*, *Kalendernâme*, *Mir'âtü'l-bedî' fi ah-vâlî'n-Nakşibendiyye*, *Mecma'u'l-in-şâ'*, *Dîvân-ı Eş'âr* ve *Sûnâme* adlı eserleri günümüze ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Câmî, *Nefehât*, s. 605-606; Lâmiî, *Nefehât Tercümesi*, s. 674; Hüseyin Baykara, *Mecâlisü'l-üşşâk*, Leknev 1897, s. 126-128; Nizâmeddin Yemenî, *Letâ'if-i Eşrefi*, Delhi 1298, s. 366-367; Devletşah, *Tezkire*, s. 222-225; Hândmîr, *Hâbîbü's-siyer*, Tahran 1333 hş., III, 379; Emin Ahmed-i Râzî, *Heft İklim* (nşr. Cevâd-ı Fâzıl), Tahran 1341 hş./1962, II, 124-127; Dârâ Şükûh, *Sefinetü'l-evliyâ*, Leknev 1900, s. 115-116; İbrâhim Han Bahâdir Nâsir Cung, *Hulâşatü'l-kelâm*, Bodleian Library, nr. 390, vr. 201^b-207^a; Ebû Tâlib Han, *Hulâşatü'l-efkâr*, Bodleian Library, nr. 391, vr. 68^b; *Mihakkû's-sülûk ve mişkale-tü'n-nûfus*, India Office Library, nr. 129, vr. 649^a; Gulâm Server Lâhûrî, *Hzinetü'l-aşfiyâ*, Leknev 1873, II, 43-44; Rieu, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, II, 845; Siddîk Hasan Han, *Şubh-i Gülşen*, [baskı yeri yok] 1295 (Matbaa-i Şâhchânî), s. 138; Ethé, *Catalogue of the Persian Manuscripts*, nr. 1830-1831; Nefîsî, *Târîh-i Nağm u Nesr*, I, 169; Rypka, *HIL*, s. 254; FME, s. 223-229; Safâ, *Edebiyyât*, III/2, s. 751-762; *Ma'ârif*, A'zamgarh Aralık 1949, s. 456-462; Fûrûğ Hikmet, "Mîr Hüseyinî Sâdât Herâtî ve Heft Genc", *Rahnûmâ-yi Kitâb*, VII/1, Tahran 1964, s. 25-35; Muhammed Ahter Çîme, "Şem-eî ez ahvâl u âşâr-ı Emîr Hüseyinî-yi Herevî", *Dâniş*, sy. 50, İslâmâbâd 1376 hş./1997, s. 39-53; K. A. Nizami, "Hüsaynî Sâdât", *El²* (İng.), III, 635.

K. A. NIZAMI

HÜSEYİNİ-AŞIRAN

(حسینی اشیران)

Türk müzikisinde bir perde
ve birleşik makamın adı.

Hüseyinî-Aşiran Perdesi. Türk müzikisi ses sistemi içinde orta sekizlinin dokuzuncu perdesi olan sesin adıdır. Eski devirlerde bu perde sadece "aşiran" adıyla anılmıştır. Herhangi bir değiştirme (ârıza) işareti taşımayan ana perdelerden olan bu ses, ayrıca yegâh perdesine bir tanini diyezi veya acem-aşiran perdesine bir ba-kiye bemelölü getirilerek de elde edilebilir. Bugün kullanılmakta olan Batı müzikisi nota sisteminde portenin birinci çizgisine yazılır, adı "mi"dir.

Pest sekizlide kaba hüseyinî-aşiran, tiz sekizlide hüseyinî, en tiz sekizlide ise tiz hüseyinî adını alır. Hüseyinî-aşiran perde-

Hüseyinî
Sâdât el-Gürî'nin
*Kenzû'r-
rumûz* adlı
eserinin
ilk sayfası
(Nuruosmaniye Ktp.,
nr. 2633/1)